

עמותת זוכרות

דו"ח פעילות לשנת 2011

מטרתה של זוכרות (ע"ר 580389526) היא להביא את הנכבה הפלסטינית לידיעת הציבור הרחב. על הציבור היהודי בישראל מוטלת גם החובה לקחת אחריות על חלקו בה. הקורבנות הראשונים של הנכבה הם הפלסטינים, בעיקר הפליטים, שאיבדו את כל עולמם. אבל גם היהודים בישראל משלמים מחיר על היותם כובשים בארץ מאז 1948, על חיים בפחד מתמיד והעדר תקווה. הנכבה כוננה את הישראלים כחיילים כובשים והחריבה יחסים שהיו קיימים בין יהודים וערבים בארץ. בהכרה ובמימוש של זכות השיבה טמון הסיכוי לחיים משותפים של ישראלים וערבים בארץ. בשנים האחרונות הולכת ונעשית הנכבה מושג שגור יותר בכלי התקשורת ובכלל בתרבות הישראלית. דווקא הממשלה בישראל היא שהביאה להפצת המושג נכבה ביוזמתה לחוקק את "חוק הנכבה" שמטרתו להפחיד את מי שמבקשים לציין את הנכבה ביום העצמאות הישראלי. זוכרות פועלת באמצעות הופעה והתערבות במרחב בניסיון להשפיע על השיח בישראל המתעלם מהאתרים הפלסטינים שנהרסו בנכבה. כמו כן, זוכרות מפעילה קבוצות שונות הלומדות באופן מעמיק את הנכבה ומנסות למצוא דרכים להעבירה לציבור היהודי בישראל.

צוות זוכרות

ועד מנהל

ועדת ביקורת

נורמה מוסי, מנהלת (עד יוני 2011)

ממייסדות זוכרות. אמא לעמליה. נולדה בארגנטינה וגדלה בקיבוץ עמיר. למדה אמנות בבצלאל. כתבה את עבודת התזה שלה על שכונת מנשייה בתכנית ללימודי תרבות באוניברסיטה העברית. סיימה את תפקידה בזוכרות ביוני 2011.

ליאת רוזנברג, מנהלת (מיוני 2011)

בעלת ניסיון וותק בעבודה ובפעילות פוליטית בארגונים לשינוי חברתי בישראל, ביניהם המרכז לסיוע לנפגעות תקיפה מינית והטלויזיה החברתית Social TV.

איתן ברונשטיין אפריסיו, רכז תחום פעילות ציבורית

ממייסדי זוכרות. לפני כן עסק בחינוך פוליטי בארגונים שונים. נולד בארגנטינה ומגיל חמש גדל בקיבוץ בחן. אב לשלושה בנים ובת. בעל תואר שני בלימודי פרשנות באוניברסיטת בר אילן.

רנין ג'רייס, רכזת תחום עדויות ומדיה

עובדת בפורום הערבי למיניות הפרט והמשפחה. רנין פעילה במספר ארגונים לשינוי חברתי, כמו אסיוואר, תנועה ערבית פמיניסטית לתמיכה בנפגעות תקיפה מינית. את התואר הראשון השלימה בעבודה סוציאלית באוניברסיטת ת"א ואת התואר שני סיימה בעבודה סוציאלית קלינית באוניברסיטת חיפה.

עמר אלע'בארי, רכז תחום פעילות במרחב

עמר מנחה קבוצות מקצועי, במיוחד בתחום הקונפליקט היהודי ערבי. לפני שהצטרף לזוכרות ב-2006 עסק בחינוך פוליטי וחינוך בכלל. למד הנחיית קבוצות, היסטוריה של המזה"ת וספרות ערבית.

תומר גרדי, עורך כתב העת סדק (עד דצמבר 2011)

כותב וחוקר היסטוריה ותרבות. חי בדרום ת"א. תואר ראשון בספרות וחינוך באוניברסיטה העברית והשלים תואר שני בחינוך בין תרבותי בפרייה אוניברסיטת בברלין.

זלדה פדה, רכזת פיתוח משאבים (עד אפריל 2011)

השלימה מחקר לתואר שני באנתרופולוגיה באוניברסיטת בן גוריון על המפגש של ישראלים עם הנכבה במרחב הישראלי דרך הסיורים של עמותת זוכרות. חיה בתל אביב. זלדה סיימה את עבודתה באפריל 2011.

סמר ביידון , רכזת פיתוח משאבים (עד דצמבר 2011)

יועצת ארגונית שמתמחה בפיתוח ארגוני בעיקר לארגוני סיוע בינלאומיים. עבדה במגוון ארגוני חברה אזרחית ברחבי העולם ומתמחה בפיתוח מודלים להערכה ומעקב.

עמיה גלילי, רכזת תחום חינוך, סגנית מנהלת

לפני עבודתה בזכורות עסקה בעבודה קהילתית בנושאים של זכויות חברתיות וכלכליות. תואר ראשון בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית ותואר שני בעבודה סוציאלית קהילתית באוניברסיטת מקגיל, קנדה. גדלה בקיבוץ עמיר, חיה בת"א.

אביב גרוס-אלון, עיצוב גרפי

סיימה תואר ראשון בעיצוב תקשורת חזותית במכון הטכנולוגי בחולון. אמא לנעמי ילדת מרץ 2009.

מתן בורד, רכז תחום מידע (עד נובמבר 2011).

נולד וגדל בקיבוץ דגניה א'. היום גר בירושלים. פעיל ב"כוח לעובדים - ארגון עובדים דמוקרטי". מסיים את כתיבה התזה לתואר שני בחוג ללימודי ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה.

ועד מנהל

שלומית באומן, יו"ר

רותי גינזבורג (החל מיוני 2011 החליפה רותי את שלומית בתפקיד יו"ר הועד)

אורי גופר (עד יוני 2011)

אסף קידר

נועה סנדבק

נדב ענבר

אחמד חיג'אזי (החל מיוני 2011)

ועדת ביקורת

אחמד חיג'אזי (עד יוני 2011)

חולוד אדריס

אלעד אוריין (החל מיוני 2011)

פעילות במרחב

- סיורים באתרים פלסטיניים
- אירועי זיכרון

יצור והפצת יידע

- אתר אינטרנט חדש
- מרכז מידע
- חוברות
- חומרים ויזואלים
- פרוייקט עדויות של יהודים ופלסטינים על 48
- ערבי עיון

חינוך

- הוראת הנכבה במסגרות חינוכיות: עבודה עם אנשי חינוך
- קבוצות לימוד על הנכבה
- השתתפות בכנסים
- הרצאות לקבוצות
- פעילות בארה"ב

שיבת פליטים - היבטיים מעשיים

- מפגשים חד פעמיים
- קבוצות לימוד
- קבוצות תכנון
- ייצור והפצת הידע על שיבה מעשית

תרבות

- גלריה בזכרות
- מגזין סדק

פעילות ציבורית

- תקשורת
- הפצה
- פעולה ישירה (אד הוק)

פיתוח יכולת ארגונית

פעילות במרחב

סיורים באתרים פלסטיניים

זוכרות מקיימת סיורים לאתרים פלסטיניים שישראל כבשה בנכבה. למעשה יש שני סוגים של סיורים: סיורים "פתוחים" לציבור הרחב אותם מרכז עמר אלע'בארי וסיורים בהזמנה לקבוצות מהארץ ומחו"ל.

מטרת הסיורים הפתוחים לציבור הרחב היא להכיר את המקומות שישראל הרסה בנכבה (חלקם אוכלסו מחדש ע"י יהודים) ולהיפגש עם פליטים מאותם מקומות.

סיור הוא תוצר סופי של עבודת הכנה שכוללת ראיונות עם פליטים, ביקור באתר הכפר, סיור מקדים בלוויית פליטים מהמקום, תיעוד האתר בתמונות והכנת המסלול. לצורך הפקת חוברת על הכפר נאסף עליו חומר היסטורי ומתומללים הראיונות עם הפליטים.

החוברת, המופצת בחינם בסיור, היא בעברית וערבית וחלקה באנגלית.

לסיור מגיעים עם שלטים תלת-לשוניים, כדי לציין את שם הכפר העקור, ומציבים גם שלטים לציון אתרים חשובים שהיו או עודם בשטח הכפר כמו בית ספר, כנסייה, מסגד, מעיין וכו'. שלט המתכת נותן תחושת קיימות לכפר. שלטים אלו מוסרים בד"כ זמן קצר אחרי שהוצבו בידי מי שלא רוצים לציין את סימני הנכבה במרחב הישראלי. הסרת השלטים מעידה על חשיבותם והיא פעולה המתייחסת לנכבה ולמשמעויותיה במרחב ובהיסטוריה.

סיור בכפר אלקבו, פברואר 2011 (צילום מתי מילשטיין)

סיור בכפר סבת, מרץ 2011

סיור בכפר ברווה, יולי 2011

פליטי הכפר מארחים את משתתפי הסיור ומובילים אותם פיזית בשטח הכפר, בסיור וירטואלי לתוך החיים של הכפר כפי שהיו עד גירוש התושבים. השילוב בין ההימצאות במקום, הנוכחות הפיזית של הפליטים בסיור לבין הזיכרונות שהם מספרים נותן המחשה מופלאה לקיום של הכפר שאיננו. בשנת 2011 קיימה זוכרות 8 סיורים ליישובים: אלקבו, כפר סבת, חיפא, ח'ביזה, אלברוה, עאקר, טבריא, מעלול. 665 אישה ואיש השתתפו בסיורים. חצי מהם ישראלים יהודים וחצי פלסטינים אזרחי ישראל אליהם הצטרפו עשרות שהגיעו מחו"ל. מספרים אלו מראים כי ב-2011 הייתה עלייה של כ-40% בהשתתפות בסיורים הפתוחים. בסיורים לכפר סבת היתה נוכחות מרשימה ובולטת של נשים פלסטיניות ממשפחות הכפר, שהובילו והנחו את הסיור. כיום שטחי הכפר בבעלות התושבים היהודים של שדה אילן, שהזמינו משטרה במהלך הסיור. השוטרים הבינו שהפעולה חוקית ולא התערבו, אך שומרים משדה אילן באו בסוף הסיור. כשנשאלו ע"י הפליטים מה הם רוצים, הם אמרו "באנו לבדוק איזה נזק עשיתם". בסיור ח'ביזה הגיעה קהילה פלסטינית גדולה מהכפר – רבים מהם גרים היום באם אלפחם, קילומטרים ספורים מכפרם. לא רחוק מאתר הכפר התקיים פסטיבל אקטיביזם, וזוכרות הזמינה את משתתפי הפסטיבל לסיור וכן חילקה עשרות חוברות על הכפר למשתתפי הפסטיבל. אחד המשתתפים בסיור מתושבי האזור היהודיים כתב על חוויותיו בסיור ותיאר את הפחד שלו משיבת הפליטים הפלסטינים. בסיור לאלברוה, כפרו של מחמוד דרוויש, סיפרו הפליטים באריכות על ההרמוניה ששררה בין המוסלמים והנוצרים בכפר ועל המחיר הרב ששילמו

סיור במעלול, דצמבר 2011

כל התושבים בנכבה. הסיור בטבריא היה סיור בסביבה עירונית עכשווית. חשיפת ההיסטוריה הפלסטינית במרחב תיירותי ישראלי מובהק היה אירוע מרגש ומדהים שהוביל לכתיבת מספר תגובות של משתתפים יהודים שפורסמו באתר תיירות טברייני, באתר חדשות ישראלי ובאתר זוכרות. בסיור למעלול קבוצת צעירים מהכפר הציגה תכנית חזונית על הכפר שלהם אחרי השיבה. קבוצה זו היתה חלק בלתי נפרד מהסיור ומהכנתו ובזכותם הגיעו משתתפים רבים לסיור. מתוך התנסות זו, זוכרות למדה ששותפות כזו בעשיית הסיור היא חוויה משמעותית לדור השלישי והרביעי של הפליטים והחליטה לפתח שותפויות דומות גם בסיורים ב-2012. הסיורים הפתוחים החלו להיות מרחב שבו גם מתכננים את העתיד ולא רק מספרים על העבר וההווה.

סיורים בהזמנה לקבוצות שונות

הסיורים הודרכו ע"י צוות זוכרות והשתתפו בהם 484 אנשים, מתוכם 178 ישראלים, 113 פלסטינים ו-193 משתתפים מחו"ל. שלושה סיורים התקיימו לשכונת אלמנשיה ביאפא בהדרכת נורמה מוסי, שכתבה את עבודת התזה שלה על מנשייה: אחד, לתלמידי כיתה י"א מאחד מבתי הספר בישראל ביוזמת אחת המורות, שני, לסטודנטים להוראה במכללת סמינר הקיבוצים ושלישי, לקבוצה של פוליטיקאים צעירים מהמפלגה הסוציאליסטית בצרפת. התקיימו סיורים בלפתא ביוזמת פורום המשפחות השכולות לקבוצות של יהודים ופלסטינים. תלמידי תיכון ביקרו בכפר אלמאלחה בירושליה בסיור שערך עמר אלע'בארי.

אירועי זיכרון

פעילות כמעט שכחתי - צילום היימר ודניאל שוורץ

יש רגעים בחיים בהם אי צדק וסכנה כה גדולים מונחים לפתחנו עד שיש להשהות את עמדותינו הכוללות ולמחות באופן ממוקד ומדויק נגד העוול עצמו. אישור "חוק הנכבה" ע"י הכנסת הוא אחד הרגעים האלה. לכן, גם אם ציון הנכבה ביום העצמאות הישראלי היא מחווה זרה, אולי אפילו צורמת לרוב הישראלים, ההשתתפות בה הופכת לחובה אזרחית עבור כל מי שחרד מפני ההידרדרות המואצת והולכת ללאומנות מסוכנת. (מתוך הזמנה שזוכרות הפיצה לאירועי הזיכרון לנכבה)

זוכרות קיימה ב-2011 שלושה אירועי זיכרון לנכבה.

בערב יום העצמאות הישראלי צוינה בזוכרות הנכבה הפלסטינית בדיון על "חוק הנכבה". 70 איש/ה הצטופפו לשמוע את עו"ד אמילי שפר (ממשרדו של עו"ד מיכאל ספרד), פרופ' אורי הדר (אוני' ת"א), עמיה גלילי (רכזת פרויקט החינוך בזוכרות) דנים בהיבטים ובהשפעות שונות שיש לחוק הנכבה - משפטיים, פסיכולוגיים, חינוכיים ופוליטיים, כשברקע נשמעו קולות החגיגות ברחוב ובכיכר רבין הסמוכה.

זוכרות השתתפה כבכל שנה בתהלוכת השיבה שמארגן ועד העקורים ביום העצמאות הישראלי. ב-2011 התהלכה היתה לכפרים אלדאמון ואלרזיס. החוברת על אלדאמון שזוכרות הפיקה ב-2009 הופצה בקרב המשתתפים בתהלוכה. איתן ברונשטין נשא דברים מול אלפי המפגינים/ות והדגיש ששיבת הפליטים הפלסטינים הינה בסיס הכרחי לפיוס וכי ההכרה בנכבה ובזכות השיבה תאפשר לישראלים לחיות בארץ כאזרחים ולא ככובשים.

באירוע זיכרון לטבח דיר יאסין, השתתפו כ-30 אנשים. הם סיירו בשטח הכפר, היום שכונת גבעת שאול. חלק מבתי הכפר עדיין עומדים לצדי רחוב כנפי נשרים. למרות שהטבח של דיר יאסין שאירע ב-9/4/1948 היה אירוע קשה וידוע היטב, אין לו כמעט אזכור בתוך ישראל, וודאי לא בשטח הכפר. למרכז הכפר לא ניתן להיכנס כי בתיו

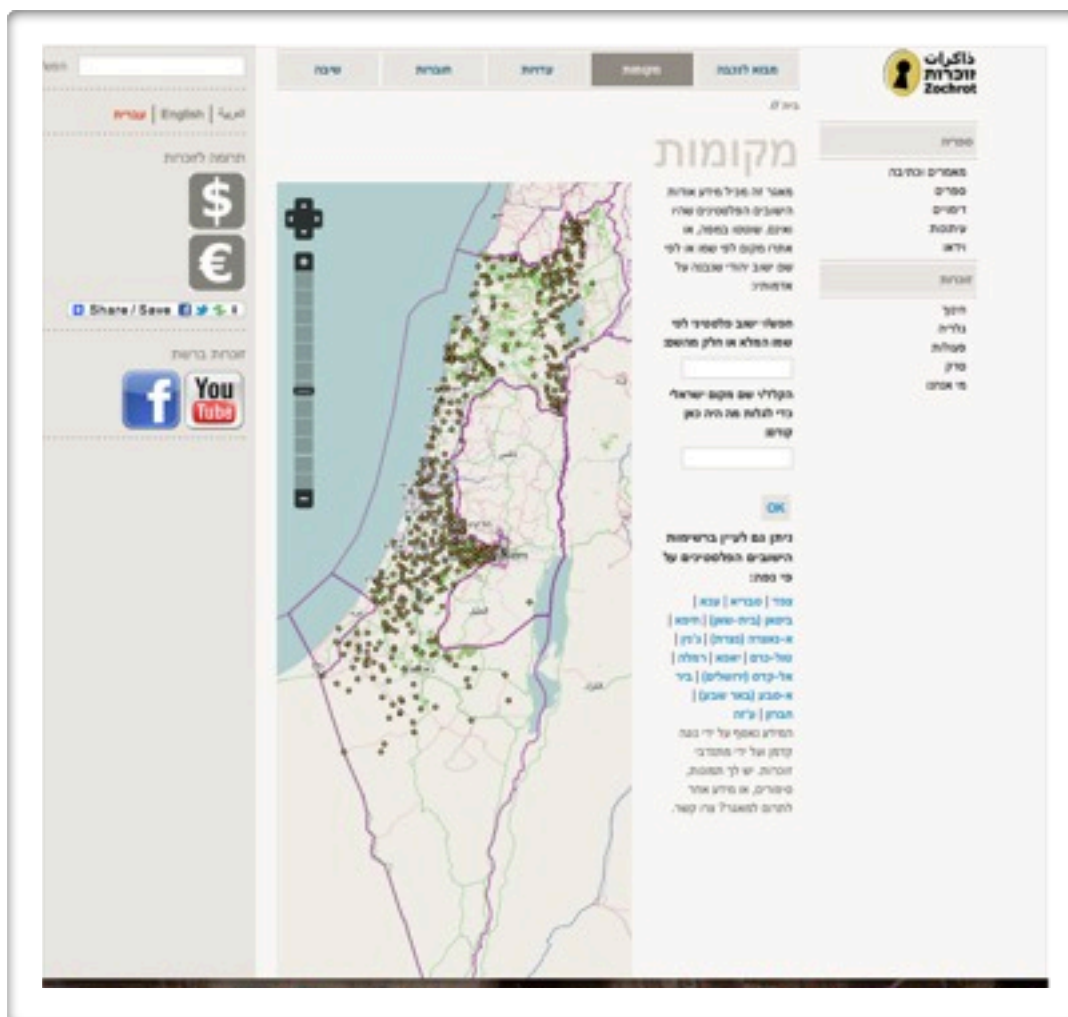
אירוע זיכרון בדיר יאסין, מרץ 2011

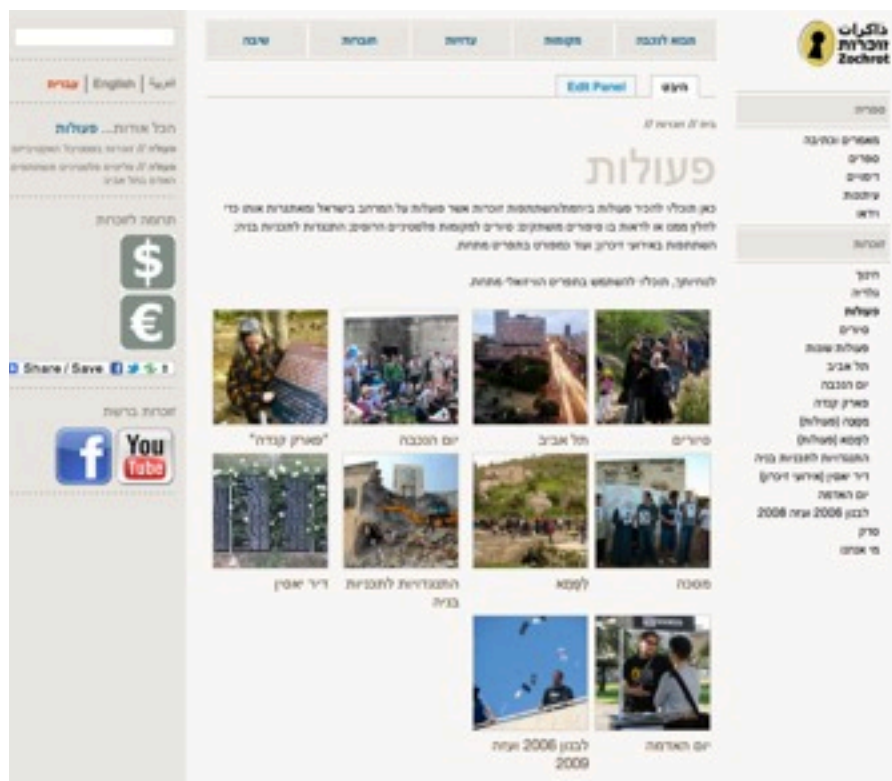
משמשים את ביה"ח הפסיכיאטרי כפר שאול והכניסה אליו אסורה לציבור. חלק מבתי הכפר המרשימים עדיין עומדים. הסיור הסתיים בטקס מאחורי בית החולים, המקום ממנו נמלטו תושבי הכפר לכיוון עין כארם, מפחד הקרב והטבח. זה כמה שנים, זוכרות היא הארגון היחיד שמציין את טבח דיר יאסין, אחד האירועים המכוננים של הנכבה.

אתר אינטרנט חדש

במחצית הראשונה של 2011 נעשתה עבודה אינטנסיבית של חברי הצוות ומתנדבים, בריכוזם של אביב גרוס אלון ומתן בורד, טליה פריד, המתכנתת של האתר, וניר הראל המתכנת, להעלות את כל החומרים מהאתר הישן וחומרים חדשים לאתר החדש. האתר עלה לרשת בסוף חודש יוני בערב השקה שעסק ב"טכנולוגיה, מרחב והנכבה און-ליין". האתר מהווה מרכז המידע וירטואלי המבטא את החזון של זוכרות לדבר על הנכבה בעברית והוא כלי חיוני לחלוק ולהתחלק בלמידה ובהכרה בנכבה, וכולל שפע סרטים, דימויים וטקסטים. האתר המאופיין בעיצוב חדש שמאפשר צורות למידה מגוונות והוא נגיש בעברית, ערבית ואנגלית.

מאפיין מהותי באתר הינו מפה דינמית של הארץ ובה אפשרויות חיפוש המאפשרות למצוא יישובים פלסטינים מ-1948 על מפת ישראל היום. זהו גם החלק באתר שבו יש את מספר הצפיות הרב ביותר. נוגה קדמן כתבה והפיקה את המידע הבסיסי על כל מקום. צוות זוכרות ממשיך לעדכן באופן קבוע את אתר האינטרנט בפעילויות של זוכרות ובמידע חדש.

במהלך 2011 הועלתה כל ערכת הלימוד לאתר, ואף הועלו טקסטים וחומרים שהופקו ונכתבו במיוחד בזיכרון, למשל, ראיון של איתן ברונשטיין עם אביב גרוס-אלון על שפה עיצובית לשיבה. לראשונה זיכרון השיקה בלוג, "דה קלוניזר" שמו. הבלוג נכתב ע"י איתן, שפרסם בו 8 פוסטים במהלך השנה.

עד סוף 2011 היו 30,882 כניסות לאתר, מהם 72% מבקרים חדשים. 46% מהמבקרים הם מישראל, 13% מארה"ב ומבריטניה. כ-476 דפים נצפים באתר בממוצע ביום (עלייה של כ-50% מהאתר הישן).

לאתר מתקבלות פניות לזיכרון בשאלות על מידע ובתגובות שונות. בשנת 2011 התקבלו בזיכרון מעל 200 פניות בנושאים שונים, מלבד בקשות למידע (ראו בהמשך).

כל אחד ואחת מהפונים מקבל תשובה מהירה, למעט פניות שאין בהן עניין לדיאלוג אלא רק לגינוי והשמצה.

הנה פניה לדוגמא:

Dear Mr Boord,

I'm a 24-year-old British Jew studying in a yeshiva in Har Nof, Jerusalem. According to wikipedia part of Har Nof stands on part of what used to be Deir Yassin. I'd like to do kavod, pay some courtesy... How can I engage with this? Do you have any suggestions? Is there a way I can find out more information about the history of where I am living and the non-Jewish people who have a connection to it?

I'll probably be here till June 2012.

מרכז מידע

מתן בורד ריכז את פרויקט מרכז המידע המקבל בממוצע כעשר פניות לקבלת מידע בשבוע. הפניות במיילים, בטלפונים ובביקורים בספרייה של זוכרות. 150 פניות במיילים נעשו לזוכרות כדי לקבל מידע בנושאים שונים הקשורים לנכבה.

הנה דוגמאות לפניות לקבלת מידע:

אנחנו בעיצומו של פרויקט כתיבת העבודות ואני זקוקה לעזרתך בחיפוש מידע עבור התלמידים שלי. אחד התלמידים חוקר את שאלת מוסריותו של חוק נכסי נפקדים ומתקשה למצוא חומר בעניין. תלמיד אחר משווה בין ספרי לימוד שונים ומעוניין לכלול בעבודה גם את הספר "ללמוד את הנרטיב ההיסטורי של האחר", אך אנו לא מצליחים למצוא את הספר. יש תלמידה שכותבת על תכנית החלוקה ומחפשת מידע על עמדתם של הערבים. רוב המקורות שהיא עובדת איתם מסתפקים בקביעה שהערבים לא הסכימו לתכנית החלוקה והייתי רוצה שהיא תגיע למסקנה אינטליגנטית יותר.

שלום מתן,

שמי נטעלי ואני גרה במושב כרם בן זמרה אשר נבנה על חורבותיו של הכפר הערבי ראס אל אחמר. אני עושה את עבודת הסמינריון שלי על הכפר. כמי שנולדה וגדלה בכרם בן זמרה תמיד ידעתי "שהיה פה פעם כפר ערבי" עובדה שמתקבלת כמובנת מאליה כמו הרבה דברים בחיים. אינני מתכוונת לעורר פרובוקציות, אבל אני לא חושבת שזה סותר את העובדה שברצוני לחקור את העבר של הכפר וגורל תושביו ואפילו מחובתי כמי שגרה בכרם בן זמרה. סבי היה ממקימי המושב ועדיין זה נראה בעיני לגיטימי ביותר לברר את ההיסטוריה יותר לעומקה ולא לקבל דברים כמובן מאליי. הצרה היא באמת שהרבה חומר אין ורציתי לדעת האם ברשותכם מידע רחב יותר על הכפר לפני 48 או האם ישנם מקורות אחרים שאתה מכיר אליהם אוכל לפנות. את החוברת של זוכרות יש בידי וכמו כן מעט מאוד חומר שהוצאתי מארכיון המדינה על הכפר. רציתי גם לדעת האם ניתן לבקר אצלכם בעמותה? אשמח לשמוע את תשובתך, נטעלי.

בספרייה מתועדות גם כתבות, בעיקר בעברית, בנושאים הקשורים לעבודתה של זוכרות, כמו הנכבה, זכות השיבה, מדינה אחת. ב-2011 תועדו 53 כתבות בנושאים כמו חוק הנכבה, זכות השיבה ועוד אך היו רבות נוספות. ב-2011 הנכבה הייתה נוכחת באופן חסר תקדים בתקשורת הישראלית: במרץ, נחקק חוק הנכבה שזכה לכתבות ודיונים רבים; באמצע מאי ארגון "אם תרצו" יצא בקמפיין בשם "נכבה חרטא" שמטרתו הייתה "לנפץ את המיתוס של הנכבה" שזכה לתגובות רבות, גם מצד זוכרות. ביום הנכבה הבינלאומי ב-15.5 היו הפגנות של פלסטינים בכל הגבולות של ישראל. הכותרת בעיתון "ידיעות אחרונות" למשל הייתה "מהומות הנכבה: מצפון נפתחה הרעה".

חוברות

חוברת כפר ח'ב'יה, תמונה מתוך סיור שהתקיים בכפר במאי 2011

בשנת 2011 הופקו ארבע חוברות חדשות בעברית ובערבית על המקומות הבאים: אלקבו, כפר סבת, חוביזה, מעלול. הודפסו 3 חוברות שחולקו בסיורים הפתוחים לכפרים הללו, הן מוצעות למבקרים בספריה של זוכרות ועותקים של כל החוברות הועלו לאתר העמותה.

חומרים ויזואליים

חומרים ויזואליים מהווים חלק משמעותי מן העבודה של זוכרות, והם כוללים הן איסוף ויצירה של סרטים ותמונות והן שימוש רחב בעיצוב גרפי. זוכרות רואה משמעות רבה בשימוש בעיצוב הגרפי כדרך ליצירת שפה חזותית, שהנה חלק בלתי נפרד מיצירה של שפה חדשה המאפשרת לדבר את הנכבה ולחשוב על שיבה. השימוש בעיצוב גרפי ככלי עבודה בזוכרות בשנת 2011, בריכוזה של אביב גרוס אלון, בא לידי ביטוי במספר הולך וגדל של פרויקטים, הכולל אתר האינטרנט, הגלריה, סדק, ערכת הלימוד, הניוזלטר, ועוד. בזוכרות נאספו דימויים ופותחו חומרים ויזואליים במסגרת הפרויקטים השונים: הרצאות, תערוכות, ערכה חינוכית ועוד. סרטי הוידאו של זוכרות משמשים בפעילות החינוכית של העמותה וכן מוקרנים במקומות שונים בארץ ובעולם.

פרויקט עדויות של יהודים ופלסטינים על 1948

זוכרות אספה 12 עדויות בוידאו של פליטים פלסטינים בשנת 2011 והן כולן מופיעות בחוברות של זוכרות ובאתר. כולן מתורגמות לעברית וחלקן לאנגלית. את פרויקט העדויות מרכזת רנין ג'רייס. על מנת שהעדויות תגענה לציבור גדול ככל האפשר, כל הסרטונים שהופקו בזוכרות במהלך השנים הועלו לאתר ולערוץ היו-טיוב של זוכרות. השנה זוכרות החלה בהפקת סרטונים בפורמט של טרילר לקראת הסיוורים ודיווחים מצולמים על הסיוורים כחלק מפיתוח והרחבת אמצעי ההפצה של הפעילויות. הושלמו סרטוני וידאו לסיוורים אלקבו, כפר סבת, חיפא, חוביזה, אלברוה, ועאקר בהם יש עדויות רבות. סה"כ היו 4,579 צפיות בכל סרטוני הוידאו באינטרנט.

רנין השלימה וידאו חדש "פליטי יאפא מדברים על שיבה" שנוצר לתערוכה "לקראת שיבת פליטים פלסטינים" בו צפו מבקרי התערוכה וכן הוא זכה ל 940 צפיות באינטרנט. בוידאו מרואיינים פליטים מיאפא הגרים כיום במחנה הפליטים בלאטה בשאלה כיצד הם מדמיינים את השיבה.

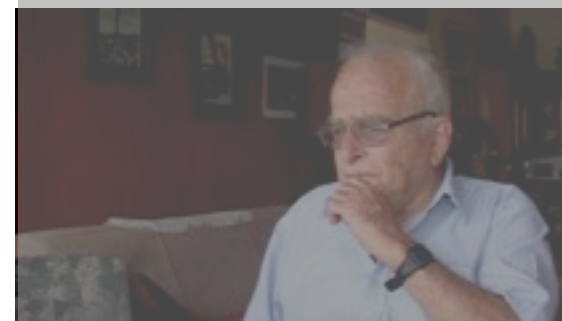
זהר כפיר ערכה את הוידאו שצילמה ליה טרשנסקי באירוע השימוע הציבורי שניתן ע"י אמנון נוימן בשנה שעברה. הסרטון הועלה לאינטרנט בסוף 2011 וזכה תוך מס' שבועות ל 20,029 צפיות, להתעניינות גדולה ולתגובות רבות, ביניהן פניות להתנדב לתרגם את הסרט לצרפתית, ספרדית וערבית.

זוכרות ממשיכה בפרויקט של איסוף עדויות גם מלוחמים יהודים ב 1948, כאשר ב 2011 תיעדנו עדות נוספת. שתי עדויות של נשים יהודיות על 1948 בשלבי עריכה.

הסרט של מנשייה שהופק ב 2010 תורגם השנה לצרפתית ולאנגלית, הועלה לאינטרנט וכן הוצג בפסטיבלים בעולם, ובשני כנסים למורים ולתלמידים פלסטינים בהם צפו בו 864 אנשים.

זוכרות היתה שותפה לפרויקט 250 שנה לחיפא במסגרתו רנין ג'רייס סייעה לאסוף עדויות של פליטים מחיפא שגרים כיום בלבנון וארגנו סיור לימודי לחיפא. במסגרת הסיור למעלול, התארגנה קבוצת צעירים מהכפר שאספה עדויות מפליטי מעלול.

רנין המשיכה לסייע בהפקת סרט דוקומנטרי של הבימאית ענת אבן על שכונת מנשיה ועזרה באיסוף עדויות מפליטים המתגוררים כיום בשכם.

זוכרות ממשיכה לקיים ערבי עיון פתוחים
לקהל הרחב בחלל הגלריה ומרכז המידע של
זוכרות במגוון נושאים הקשורים בנכבה
ובהשלכותיה. מתן בורד ריכז את הפרויקט.

ב-2011 התקיימו חמישה ערבי עיון
והשתתפו בהם כ-100 איש/ה:

הקרנת הסרט "חלון פנורמי" של ערן טורבינר.

ערב על ספרה של פאטמה קאסם "נשים
פלסטיניות מדברות על הנכבה" בהשתתפות
ד"ר לב גרינברג וספא אבו רביעה.

הרצאה של חנה מרמלשטיין על "ספרים שלא הוחזרו: להחזיר את "הרכוש הנטוש" מפלסטין של 1948"

הרצאה של יעל חזן על "ספרות נשים פלסטיניות בעת מלחמה".

הקרנת הסרט "מתל אביב" ושיחה עם הבמאית נרונה קפלן דה מסדו

חינוך

הוראת הנכבה במסגרות חינוכיות - עבודה עם אנשי חינוך

עמיה גלילי מרכזת את תחום החינוך של זוכרות ומתמקדת בעבודה עם אנשי חינוך, במערכת הפורמאלית והלא פורמאלית. העבודה עם אנשי החינוך ב 2011 התמקדה בהפצת ובהטמעת העבודה עם ערכת הלימוד על הנכבה שהוצאנו בסוף 2008, בהמשך פיתוח חומרים פדגוגיים ובמתן כלים ורעיונות ללימוד על הנכבה במערכת החינוך תוך עזרה בהתמודדויות עם האתגרים והשאלות שלמידה על הנכבה מעוררת. הערכה ניתנת בחינם לאנשי חינוך במסגרות שונות. עד סוף 2011 הופצו 40 הערכות המודפסות האחרונות של המהדורה הראשונה למורים, אנשי חינוך בלתי פורמאלי, ואקדמאים ולפחות 30 ערכות נוספות נשלחו לאנשי חינוך דרך אתר האינטרנט, אליו הועלתה ערכת הלימוד במלואה. היו יותר מ 400 כניסות לדף של ערכת הלימוד

איך אומרים נכבה בעברית?

החלה הרשמה לקבוצת לימוד על הנכבה

עמותת זוכרות, העוסקת בהעלאת מודעות ובהפצת מידע על הנכבה בעברית בקרב יהודים בישראל, מוזמנת לקבוצת למידה על הנכבה המיועדת לאנשים הרוצים ללמוד לחקור ביחד את הנרשם.

נכיר קולנו, מקומות וסיפורים על הנכבה, נלמד על החיים הפלסטיניים שהיו כאן ועל הפליטות הפלסטיניות, נשאל ביחד איך כל זה משפיע על חיינו הנוכחיים ונחליט על צעדים למען העתיד.

האם הפלסטינים גורשו או ברחו?
האם הנכבה התרחשה רק תוך כדי המלחמה?
כיצד הנכבה היא חלק מהמציאות שלנו?
האם לימוד על הנכבה הוא ויתור על זכויות היהודים?
כיצד למידה על הנכבה יכולה לפתוח אופקים חדשים לעתיד?
ולמה לא מלמדים על הנכבה בבית-הספר?

להרשמה ולפרטים נוספים:
יוסף מקייסון: 054.4777063
כתובת: jooxz@yahoo.co.uk
www.zochrot.org

הקורס יתחיל בחצילת טבעה
מפגשים הקורס מתחיל בהרשמה
של לקבוצת 30 משתתפים
הקורס יתחיל בחצילת טבעה
הקורס יתחיל בחצילת טבעה

הזמנה לקבוצת לימוד על הנכבה

באינטרנט. מרבית אנשי החינוך בישראל חסרים ידע על הנכבה. מעבר לכך, למידה על הנכבה מעלה שאלות רבות עבור ישראלים הנוגעות בזהותם האישית והקולקטיבית, ומציבה בפניהם אתגרים רבים ברמה האישית, הפוליטית והחינוכית. התמודדות עם השאלות והאתגרים הללו חיונית כדי שמורים יוכלו להורות את הנכבה בכיתותיהם. לשם כך, זוכרות מקיימת השתלמויות ללמידה על הנכבה ולהתמודדות בסוגיות פדגוגיות ופוליטיות וכן מפתחת ומרחיבה מרחב אינטרנטי למורים.

בקיץ 2011 התקיים סמינר למורים בהנחיית אפרת אבן צור ויוסף מקייטון במטרה לקבל כלים להשתמש בערכה החינוכית בכיתות בתי הספר. השתתפו בו 18 מורות/ים. גם השנה הפורום המשפטי למען א"י פנה למשרד החינוך למנוע את קיום ההשתלמות. השנה לראשונה זוכרות יזמה כתבה ב"הארץ", שסיפרה על מורים שמלמדים על הנכבה בבתי הספר ועושים שימוש בערכת הלימוד. הכתבה זכתה לתגובות רבות ולפניות נוספות צד מורים לקבל את הערכה ולהשתתף בהשתלמות.

סיור בתערוכה במוזיאון תל אביב, יום עיון לאנשי חינוך על "הנכבה במוזיאון"

בשנת 2011 המשיכה זוכרות בסדרת ימי עיון חד-יומיים לאנשי חינוך והתקיימו ארבעה ימי עיון שעסקו בדרכי הוראת אמנות על הנכבה, ביצירות ספרות, קולנוע וטלוויזיה על הנכבה ובהתמודדויות שהוראת הנכבה מציבה לאנשי חינוך בישראל. בימי העיון השתתפו 58 מורים ומורות ואחת המורות התנדבה בארגון הפקת והנחיית ימי העיון.

מחלקת החינוך בזכרות שמה לה למטרה שאנשי חינוך רבים ככל האפשר יכירו את הערכה, יקראו בה, יגיבו עליה, יעבירו שיעורים ו/או ישתמשו בחומרים מתוך הערכה במסגרות החינוכיות השונות שבהם הם פועלים. זכרות צברה ניסיון רב של עבודה "בשטח" עם הערכה ובחנה את האופנים שבהם אנשי חינוך השתמשו בה.

סיור למנשיית יאפא, בהדרכת פליט מהשכונה, קבוצת לימוד על הנכבה, 2011. צלם: עמית צינמן

בנוסף להשתלמויות ולמפגשים הקבוצתיים, רכזת החינוך של זכרות, עמיה גלילי, ממשיכה לקיים הדרכות וליווי אישי לאנשי חינוך המעוניינים לעבוד עם הערכה. הדרכות אלו משלבות הכרות מעמיקה יותר עם הערכה, הכרות עם חומרים נוספים שאינם בערכה וכן מקום להעלות קשיים ואתגרים בללמד על הנכבה למול התלמידים,

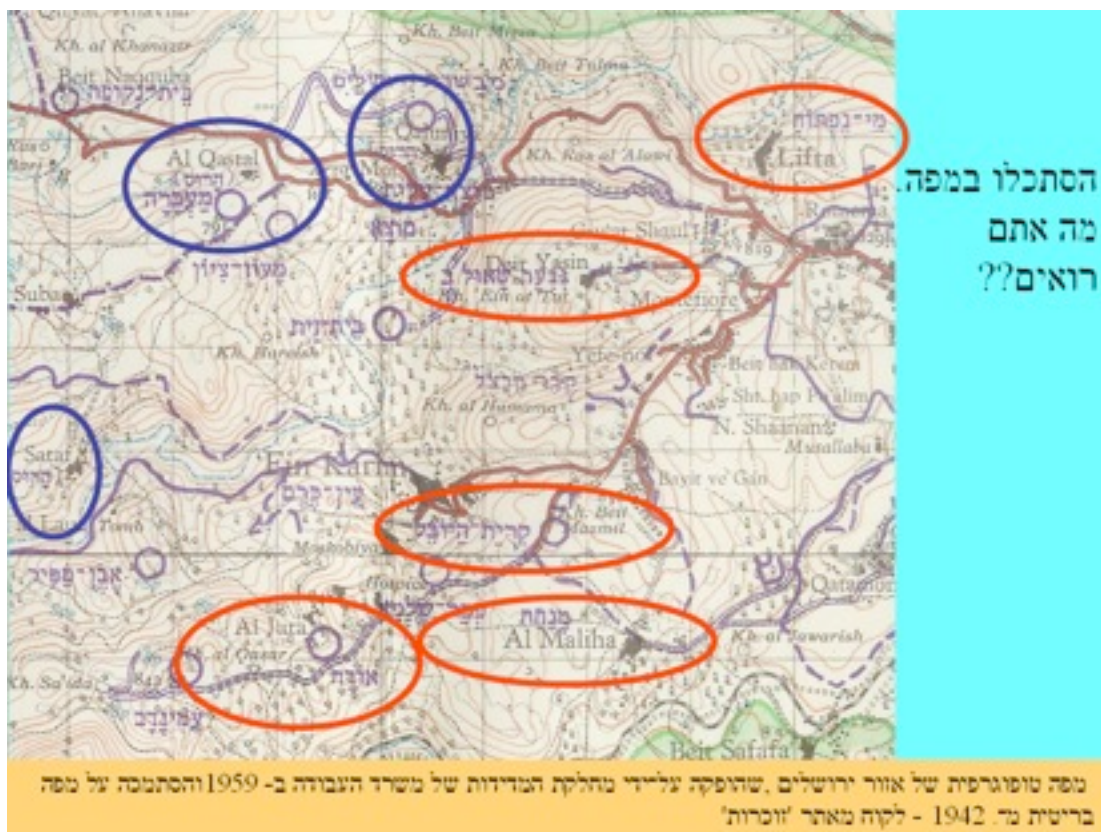
המורים, ההנהלה, ההורים. התקיימו שיתופי פעולה עם ארגונים נוספים להפצת הפעילות החינוכית. למשל, זכרות פרסמה פעילות באתר אמנסטי על הנכבה במסגרת "שחרית פוליטית" של אמנסטי. כחלק מתהליך ההערכה ובחינת העבודה עם הערכה, נשלח משוב למורים שקיבלו ערכה עד כה ונבדק באיזו מידה הערכה היא כלי שימושי לאנשי חינוך: אם כן, כיצד הם משתמשים בה, ואם לא, למה. ובנוסף - מה אפשר לשנות בה כך שתהיה מותאמת עוד יותר לקהל היעד. התגובות למשובים היו נלהבות, מורים שמחו לשתף בעשייה שלהם וכן בהתלבטויות ובמחשבות. מתוך המשובים זכרות למדה על כ 43 מורים ומורות שעשו שימוש בחומרים מהערכה. בנוסף, מורים רבים חוזרים ומשלבים את החומרים בחומר הנלמד בכיתה כל שנה, למשל מורה ששילבה כבר

בשנה שעברה 10 שיעורים מתוך הערכה בקורס שהיא מעבירה המשיכה להעביר אותו גם בשנה"ל הנוכחית עם שיפורים והתאמות. המורים גם שיתפו במערכים שלהם והציעו רעיונות כיצד להמשיך ולהנגיש חומרים על הנכבה בכיתה אחת המורות למשל, כתבה:

אני שמחה שאת שואלת אותי, העניין מעסיק אותי בהוראה ובמחשבות. נוכח דרישות ההכנה לבגרות בכיתות, ובעיקר נוכח האלימות כלפי מי שמעז לשאול שאלות, לא מתאפשר לי ללמד את הערכה, אף שהיא מלווה אותי. האסטרטגיה שלי היא להנכיח את הנושא כמה שיותר בלימודי האזרחות, ולשמחתי ההנכחה אפקטיבית. שלשום היה לי בדיוק שיעור שבו התנהל דיון בו היו תלמידים שאמרו שהערבים יש להם הרבה מדינות וכל הדברים המוכרים, ואז תלמידה אמרה, אבל ירדן ומצרים אלה לא הארצות שלהם, היו דורות של פלסטינים שחיו פה, והייתה להם פה תרבות שהיא שלהם והם קשורים למקום הזה לא פחות מאיתנו... מה שהיה נחמד הוא שנזכרתי שאותה תלמידה אמרה לפני חודש שבעצם הגענו לארץ ולא היה פה כלום לפנינו. אני מנסה לקשור את הנכבה לנושאי הלימוד, למשל "השסע הלאומי", שנכלל בתוכנית ואני משלבת בו מערכים מעמיקים על '48, תוכנית החלוקה של '48 ומלחמת העצמאות וכמובן גם בלימוד מושג הדמוקרטיה. ולשאלתך השלישית, איך להנכיח את הנכבה בבתי הספר. היות וקשה להכניס את הנכבה כנושא לימוד ולעיתים בטח קשה למורים לעשות אדפטציה לערכה, אני חושבת שמה שיכול להיות מצוין הוא חוברת מלווה למקצועות ותוכניות לימוד קיימות. באזרחות למשל, אפשר להכין חוברת נלווית לספר שבה יש מערכים המותאמים לפרקי הלימוד הקיימים, כלומר, חוברת שתאפשר ללמד את החומר מעט אחרת. זה אפשרי ונחוץ גם בהיסטוריה ובספרות. ובאופן קונקרטי, יש לי מערך מעולה להבנת הסכסוך וראשיתו שאני צריכה להעביר לך. הוא מחולל נסים.

מורה לערבית בתיכון, העביר שתי הרצאות על הנכבה לשכבת י"ב. בהרצאות השתתפו כ 90 תלמידים. המורה סיפר שבתחילת ההרצאה הייתה דחייה מוחלטת של המידע ורבים לא הסכימו עם הקביעה שהפלסטינים גורשו, ואחרים טענו שבמלחמה צריך לעשות את הדברים האלה. במהלך ההרצאות, לאט לאט, הייתה נסיגה מסויימת מאותן אמיתות. חלק אמרו בסוף: "למה זה לא מאוזן?" המורה ענה שבמציאות הישראלית הנרטיב הציוני נוכח, קיים וידוע, ובהרצאה ניסה להוסיף להם עוד משהו שהם לא מכירים. אחרים אמרו שזה היה מאוד חשוב, ושעכשיו הם יותר בטוחים בנרטיב הציוני שלהם. הם הזכירו את הנסיעה לפולין ומקרה ששמעו שם על טבח של פולנים ביהודים ללא הוראה מהגרמנים. אמרו "אנחנו צריכים לדאוג שאנחנו לא נעשה דברים כאלה".

קבוצות לימוד על הנכבה

דוגמא מתוך מצגת שהעביר מורה בתיכון על הנכבה שעושה שימוש במערכת הלימוד על

ארבעת קבוצות הלימוד שהחלו ב-2010 במכללת ספיר, תל אביב, בגליל העליון וירושלים השלימו את הקורס ונפתחו קבוצות בבאר שבע (שנה שניה) ובחיפה (שנה ראשונה). ב-2011 השתתפו בהם סה"כ 70 משתתפות/ים במשך כ-14 מפגשים לכל קבוצה בהתאם לערכה "איך אומרים נכבה בעברית?". בצוות החינוך היו שותפים אפרת אבן צור, יוספה מקייטון, עופר ליאור ועמית פרלסון. הקבוצה בירושלים ארגנה סיור לליפתא בהדרכת יעקוב עודה. הסיור אורגן גם במסגרת המעורבות והתמיכה של זוכרות בקואליציה נגד ההרס של ליפתא. השתתפו בסיור כ-60 איש ואישה, מתוכם כ-50 ישראלים. הקבוצה בגליל העליון נתקלה באתגרים רבים למצוא מקום לקיים את פעילות הקבוצה, בעיקר מצד תושב האזור שפנה לבית ספר, למכללה ולקיבוץ שהסכימו לתת מקום למפגשי הקבוצה בטענה שזוכרות מתנגדת לקיום מדינת ישראל ולכן אסור לקיים את פעילות הלמידה. התנגדויות אלו הובילו לדיון ציבורי ער באזור בשאלה האם בכלל ללמוד על הנכבה. ליהי יופה, משתתפת ויוזמת הקבוצה כתבה:

אין ספק שזה גיבש אותנו עוד יותר והרגשנו כמה אנחנו חלוצות וחייבות להמשיך להיפגש לא רק על מנת ללמוד אלא על מנת להבטיח שיהיה מותר ללמוד.

נכתבו מאמרים כתבות ותגובות רבות בעד ונגד בעיתונות ובטלוויזיה המקומית, ואף התקיימו 2 ערבי עיון בנושא, אחד ביוזמת זוכרות (ראו בהמשך בערבי סדק) והשני ביוזמת תושבים מהאזור. בתהליך הקבוצתי בתל אביב שולבה סדנת פסיכודרמה שהנחתה נורית רובין ואפשרה למשתתפים לבטא את התהליך שעובר עליהם דרך אמצעים פסיכו-דרמטיים. משתתפים הכינו מחקרים אישיים שעסקו בכפרים פלסטינים ובמקומות משמעותיים להם. אחת המשתתפות יצרה אייקון לחיפוש הכפרים הפלסטינים במפות של וואלה..

זוכרות פרסמה מספר טקסטים באתר של זוכרות ובאתרים נוספים על לימוד על הנכבה בקבוצות הלימוד: ליהי, משתתפת בקבוצה בקרית שמונה, כתבה "ללמוד על הנכבה ולהישאר בחיים", אפרת, מנחת קבוצת הלימוד, כתבה על הבניית זהות ישראלית מתוך הכרה בנכבה. ותמר, משתתפת בתל אביב, כתבה "לימוד על הנכבה – ממש לא מה שציפיתי":

"חשתי אשמה מכאיבה, לנוכח הידיעה שבשורש הקיום שלי כאן (גם בתוך הקו הירוק!) יש פגיעה באחר הפלסטיני; אחר כך הגיע כעס, על כל מי שהסתיר את הידיעה הזאת ממני; ויאוש – אם אני לא מרגישה שייכת לשום מקום אחר, והמקום שלי הוא כאן – אז אולי המצב הנוכחי, על עוולותיו ואי הצדק שבו חייב להימשך? ובכלל, מה התוחלת בלימוד? איך אפשר לשפוט את ההיסטוריה כשההיסטוריה זה גם סבא שלי, שאחרי מלחמת הישרדות אחת באירופה הגיע למלחמת הישרדות שניה כאן, כשזמן לא רב אחרי שירד מהאוניה קיבל נשק, לחם בטנטורה והיה ממקימי קיבוץ נחשולים? קשה ללמוד כשכל הרגשות האלה עולים, אבל נדמה לי שגם אין דרך אחרת ללמוד על הנכבה. ואז, לא כמו שציפיתי – הופיע רגש חדש:

ב 2011 התקיימו 2 מפגשי הכשרה למנחים בזוכרות שכללו הכרות פדגוגית ורעיונית עם התכנית, הכשרה והכנה לקראת פתיחת קבוצות הלימוד הבאות.

השתתפות בכנסים

נציגי זוכרות השתתפו ב-2011 בשמונה כנסים בארץ ובעולם, בהם נכחו כ-1465 איש/ה. אפרת אבן צור השתתפה בכנסים השנתיים של MCC בקנדה והרצתה בפני באי הכנס השנתי, בכנסיות ובקולג'ים. איתן ברונשטיין וליאת רוננברג השתתפו בכנס ארגונים בגרמניה בנושא דיאלוג היסטורי ואחריותיות שארגן AHDA. עמר אלע'בארי השתתף בכנס בוינה על שיבת הפליטים. רותי גינסבורג ואיתן ברונשטיין השתתפו בכנס בירושלים על צדק מעברי והציגו את העבודה של זוכרות בהקשר זה.

הרצאות לקבוצות

ב-2011 הרצו פעילי זוכרות בפני 25 קבוצות שונות מהארץ ומחו"ל שהיו בהם 615 איש/ה. 127 מתוכם ישראלים יהודים, 220 פלסטינים ו-268 מחו"ל. ההרצאות משלבות ידע על הנכבה, מידע על זוכרות ושימוש בחומרים שזוכרות מפיקה על הנכבה. נורמה מוסי העבירה הרצאה על שכונת מנשייה בפני סטודנטים באוניברסיטת תל אביב, רנין ג'ריס הקרינה את סרט נשים והסרט על מנשייה בפני מורים ותלמידים פלסטינים ביוזמת מרכז מדא, איתן ברונשטיין העביר סדנא מתוך ערכת הלימוד לסטודנטיות במכללת בית ברל, נורמה מוסי שוחחה עם סטודנטים לאוצרות ממכללת אורנים בתערוכה של דיויד גוס.

פעילות בארה"ב

קבוצת פעילות בניו יורק המשיכה השנה לפתח הערכה החינוכית של זוכרות ולהתאימה לציבור יהודי אמריקאי. הן קיימו 2 קורסי פיילוט, האחד אינטרנטי דרך ארגון JVP והשני קבוצת לימוד בניו יורק, בשניהם השתתפו כ-30 משתתפים.

שיבת פליטים פלסטיניים - היבטיים מעשיים

שני צדי החומה, אסאמא זעתר

זוכרות המשיכה לפתח ב-2011 את הפרויקט העוסק בתכנון מעשי של שיבת פליטים פלסטיניים על בסיס ההכרה בזכות השיבה. עמר אלע'בארי מרכז את הפרוייקט. הרעיון המרכזי הוא שכאשר תוכר זכות השיבה לא יהיו תכניות מעשיות לביצועה ולכן חשוב להתחיל לעסוק בכך כבר עכשיו. כמו כן, התקווה היא שעיסוק בשיבה באופן מעשי, יקדם את הדיון הרציונאלי בנושא זכות השיבה, דיון שכמעט לא קיים בישראל.

בתחום זה זוכרות מקדמת מספר פרוייקטים: מפגשים חד פעמיים; קבוצות לימוד; קבוצת תכנון; ייצור והפצת הידע על שיבה מעשית.

מפגשים חד פעמיים

התקיימו 11 מפגשים חד פעמיים עם קבוצות שונות להיכרות וחשיפת העבודה המתמשכת של זוכרות בתחום השיבה. במפגשים מהסוג הזה זוכרות מספרת על המעבר מעבודה על זכות השיבה לעבודה על שיבה בפועל ונפתח דיון בקבוצה בנושא. חלק מהמפגשים התקיימו במסגרת כנסים לציבור הרחב, למשל בכנס "שדרות - עזה: ממשבר לקיימות", חלקם בהזמנה לקבוצות בעלות עניין מיוחד בנושא, למשל סטודנטים לאדריכלות, משתתפים בקבוצות לימוד על הנכבה בזוכרות, פעילים חברתיים ועוד. 2 מפגשים התקיימו ברמאללה ובבית לחם בהזמנת ארגון בדיל. סה"כ השתתפו במפגשים אלו 256

קבוצות לימוד

זוהי סדרה של שלושה מפגשים הכוללים הכרות עם פרויקט השיבה בזוכרות, העמקת למידה בפרוייקטים התכנוניים ובידע שהצטבר בזוכרות והתנסות בבניית חזון תכנוני לשיבת הפליטים. ב 2011 התקיימו שלוש קבוצות לימוד: קבוצה פלסטינית – קבוצת צעירים מפליטי הכפר מעלול, ושתי קבוצות יהודיות מתושבי תל אביב. הקבוצה ממעלול למדה באופן מעמיק על הכפר, תכננה מודל לשיבה וארגנה סיור פתוח לציבור בליווי של זוכרות בו הם הציגו את התוכניות שלהם. העבודה על הפרויקט הזה הובילה לתהליך העצמה וחיזוק של הקבוצה הן בפני עצמה כקבוצת פעולה ייחודית, והן למול שאר קהילת מעלול. אחת הקבוצות הציגה את תוצרי החשיבה בקבוצה בערב פתוח לציבור במרחב הציבורי – בשדרות רוטשילד שבמרכז תל אביב.

שרטוט ראשוני לאחד הרעיונות לתכנון עתידי של מעלול // מתוך סדנת תכנון שיבה של זוכרות וקבוצת צעירי מעלול, דצמבר 2011.

קבוצות תכנון

זוהי קבוצה שנפגשת לאורך כשנה במטרה לתכנן שיבה למקום ספציפי. בעקבות פרויקט הג'וינט אקשן ב 2010 עם ארגון בדיל, הוחלט להמשיך השנה את הפרויקט המשותף בקבוצת תכנון למרחב של אזור תל אביב-יפא. מדובר בבחירת מקום מרכזי מבחינת החיים הן של הישראלים והן של הפלסטינים שכולל אתגרים חדשים בתהליך הלמידה של זוכרות על שיבת הפליטים. תהליך הלמידה של הקבוצה יימשך כשנה ויכלול למידה היסטורית, למידה של האזור עכשיו והצגת רעיונות עתידיים לאזור לאחר שיבת הפליטים. ב 2011 הקבוצה החלה את התהליך והתקיימו 3 פגישות שבהם השתתפו 15 משתתפים, שיש להם קשר לאזור בין אם במגורים, לימודים או עבודה. פרויקט הזה הוא במסגרת הג'וינט אקשן עם ארגון בדיל מבית לחם ובמקביל מתקיימת קבוצת תכנון בבית לחם בהנחיית בדיל.

ייצור והפצת הידע על שיבה מעשית

החשיבה על שיבה מעשית היא ציר מחשבה מרכזי בזוכרות, כאשר נקודות מפגש ועשייה מתקיימות יחד עם כל התחומים השונים בזוכרות. ב 2011 זוכרות החליטה לפרסם את כל הפרויקטים שהצטברו עד היום במסגרת החשיבה המעשית על השיבה באמצעות פרסום גיליון מיוחד של סדק ותערוכה בגלריה של זוכרות. פרויקט זה יצר מערכת משותפת בין התחומים השונים בזוכרות. התערוכה נבנתה הן להצגה בגלריה ובסדק והן כתערוכה ניידת שהיא חלק ממערך המפגשים בנושא שיבה מעשית לקבוצות הלמידה השונות שזוכרות פונה אליהם. הידע שהצטבר בתערוכה וכן ערבי שיח ודיון התייחסו לרעיונות ולעמדות שפותחו בתערוכה אך גם יצרו והובילו לרעיונות וידע חדש על שיבה וכך הרחיבו את הדיון הציבורי על פרקטיקות של שיבה.

תרבות

גלריה זוכרות

במהלך 2011, הועלו שתי תערוכות בגלריית זוכרות. זוכרות רואה את הגלריה כמרחב תצוגה, ארכיון ומעבדה תרבותית והתקיימו בה במהלך כל תערוכה מפגשים עם אמנים, חוקרים ואנשי תיאוריה שאפשרו לנו להרחיב את הדיון בתערוכות ולהמשיך את תהליך העבודה שהחל עם כל אחת מהן.

בתערוכה הראשונה הציג דייויד גוס. דייויד גוס צייר קטעים מתוך החומה במלט, המרכיב את החומה בחלל של עמותת זוכרות והפך את עצמו ואת הצופה לשותפים ביצירת החומה. הופק והודפס קטלוג לתערוכה, שעיצבה אביב גרוס אלון ובו התפרסם גם ראיון של דייויד גוס שערכה נורמה מוסי, אוצרת התערוכה, וטקסט שכתבה אביב גרוס אלון על מעשה העיצוב של הקטלוג.

התערוכה השניה היתה פרויקט משותף לגלריה, לסדק, לפרויקט העדויות והמדיה ולפרויקט שיבת הפליטים בזכרות – "לקראת שיבת פליטים פלסטינים". במסגרת התערוכה הציגו חוקרים וחוקרות אפשרויות של שיבה, בהם הציגו פרוייקטים שונים שבהם חשבו על פרקטיקות של שיבת פליטים פלסטינים. התערוכה הציגה את הפעולות התכנוניות שהצטברו עד כה על שיבת הפליטים גם בפעילות של זכרות במסגרת העבודה על שיבת הפליטים. פעולות אלה מהוות נקודות מפנה בשיח הנמשך אודות זכות השיבה, הנכבה והנכחתן, מעבר מהתמקדות בפעולות של הכרה בנכבה הפלסטינית וקבלת זכות השיבה, למחשבה פרקטית חזונית לקראת השיבה עצמה.

אביב גרוס אלון אצרה ועיצבה את התערוכה בחלל הגלריה של זכרות שכללה הצגת פרוייקטים תכנוניים על השיבה, חומרים טקסטואליים שנאספו במסגרת העבודה על סדק 6 וסרטוני וידאו בו מרואיינים פליטים מיאפא הגרים במחנה הפליטים בלאטה בשכם וא/נשים ביפו על שיבת פליטי יאפא. התערוכה הוצגה בערבית, עברית ואנגלית. התערוכה עוצבה במעגלים: מעגל אחד של הפרוייקטים התכנוניים, מעגל נוסף של טקסטים העוסקים בשיבה, ובמעגל נוסף על גבי שולחן עגול במרכז התערוכה שבו הוזמנו המבקרים להיות חלק מהתערוכה, להגיב ולהשתתף בשיח פתוח על שיבה מעשית.

במסגרת התערוכה זוכרות יזמה ערבי עיון ושיח, במטרה להמשיך ללמוד ולדבר על השיבה. ערבים אלו היו מרחב להעלאת הנושא לדיון ציבורי פתוח ולהרחבת הידע ורעיונות חדשים על שיבה מעשית. הערב הראשון עסק ב"שיבה-לאיזו מדינה?" בו דיברו פרופ' יהודה שנהב, דר' ראיף זריק ואליעז כהן. הערב השני הזמין פלסטינים ופלסטיניות לדבר על שיבה מעשית ובו דיברו חנא פרח-כפר ברעם, סמי אבו-שחאדה, ומוחמד ג'בלי. הערב השלישי עסק ביצירת שפה חדשה המדברת את שיבת הפליטים ודיברו בו ד"ר אורלי לובין וד"ר יפעת גוטמן, בערב הרביעי גיל מועלם דורון הציג את הפרויקט שריכז "הבית של ביבי", ובערב נעילת התערוכה הגיבו מתכננים ומתכננות על החומרים שבתערוכה. בערב זה דיברו פרופ' טובי פנסטר, ד"ר יוסף ג'בארין ונאיף חג'ו. את הערבים הנחו עמר אלע'בארי, איתן ברונשטיין, ליאת רזנברג וליאת בריקס-אתגר. בערבים השתתפו כ 23 אנשים. הערבים תומללו ותורגמו על ידי מתנדבי זוכרות והופצו בניוזלטר ובאתר, כחלק מהמשך הפצת המידע וקידום דיון ציבורי בנושא. איתן ברונשטיין שוחח עם אביב גרוס אלון על התערוכה ועל מעשה העיצוב הייחודי של פרויקטים העוסקים בשיבה. הראיון זכה לאזכורים רבים במהלך הדיונים בתערוכה והופץ באינטרנט. הטלוויזיה החברתית פרסמה כתבה על התערוכה והתפרסמו כתבות נוספות באתרי תקשורת אינטרנטיים.

תערוכת: לקראת שיבת פליטים פלסטינים, ערב פתיחה - 15.9.2011

מיפוי שכנגד, סדק 6. צילום: נמרוד זין

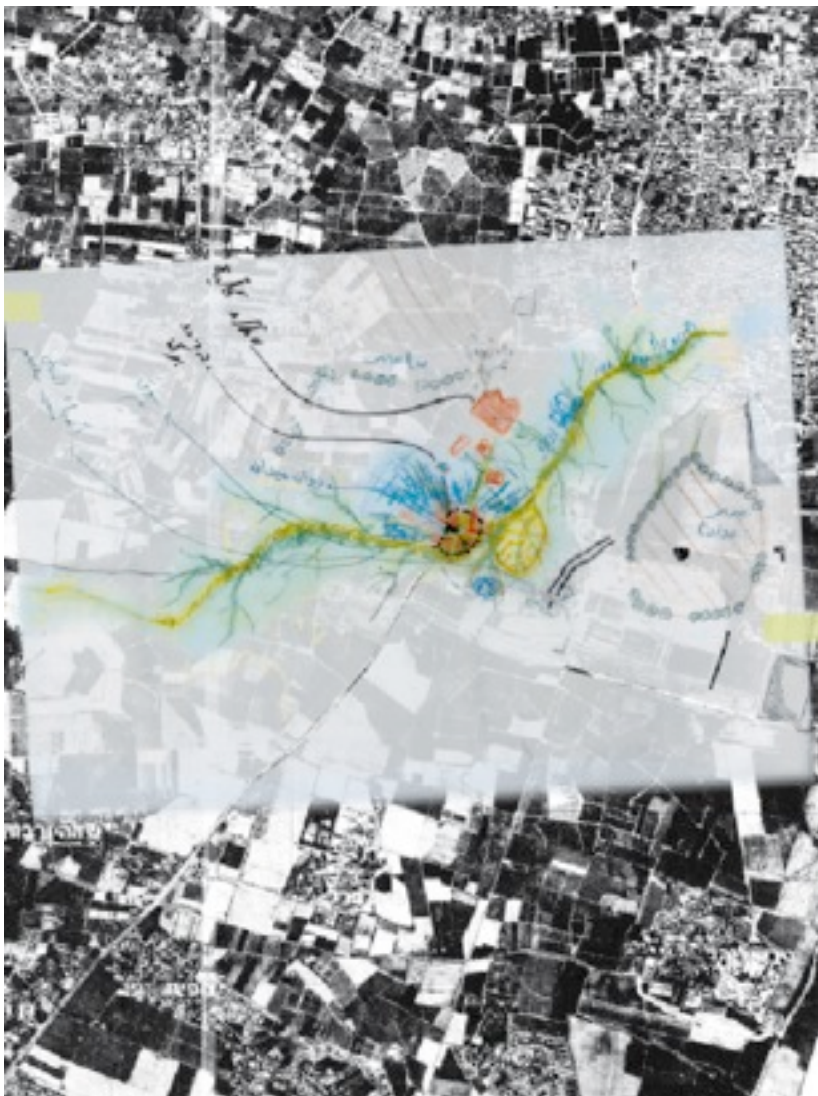

מודל לתיקון, פרויקט לאמן חנא פרח מכפר ברעם. סדק 6

ב 2011 מערכת סדק עבדה על שני פרויקטים מרכזיים: סדק שיבה וסדק סיורים. תומר גרדי ערך וריכז את סדק עד סוף 2011.

סדק שיבה הוא גיליון של כתב העת שמציג את הפרוייקטים השונים שהצטברו בזכרות מ 2008 ועד 2011 שעוסקים בפרקטיקות של שיבת הפליטים. גיליון זה של כתב העת פורסם בשלוש שפות על מנת שיהיה נגיש לכל מי שרוצה להיות שותף בדיון על שיבת הפליטים. חוט השדרה של הגיליון מורכב מחמישה פרויקטים תכנוניים-ארכיטקטוניים, כשמסביבם הוזמנה כתיבה על השיבה – חלקה תאורטית חלקה ספרותית. כתב העת פורסם און-ליין, על מנת לאפשר נגישות רחבה ככל האפשר. החומרים בסדק עוצבו כך שיהיה אפשר גם להשתמש בהם בסדנאות של פרויקט השיבה בזכרות עם קבוצות שונות. במערכת סדק היו שותפים זכרות וקבוצת פרהסיה ובצוות של סדק פעלו גם מתי שמואלוף וליהי יופה.

ב 2011 זכרות החליטה לשנות את פרויקט סדק מכתב עת לסדרת ספרים. כל ספר ינכיח באופנים אחרים את הנכבה הפלסטינית בעברית וייצר פעולה פוליטית בצורות שונות. לכל ספר יהיה צוות עריכה אד-הוק בריכוזו של רכז סדק.

ב 2011 מערכת סדק עבדה על ספר סיורים שיכלול מסלולי טיולים לכפרים הפלסטינים ההרוסים מהנכבה. הוקמה מערכת של 30 כותבי סיורים וצלמים מתנדבים ששותפים מלאים בגיבוש אופי הספר. החלטות בסוגיות עקרוניות, למשל שפת הספר, סגנון כתיבת הסיורים ועיצוב הספר, מתקבלות באופן דמוקרטי בפורום הרחב של המערכת. בנוסף, הוקם צוות מצומצם שמרכז את ההפקה והעריכה השוטפת ובו שותפים נוגה קדמן, עמר אלע'בארי, איתן ברונשטיין ותומר גרדי. בשלב הראשון, המערכת התחלקה לזוגות של כתב סיור וצלם כשכל זוג לקח על עצמו סיור למקום פלסטיני שונה. אחרי הכתיבה והעריכה של הסיורים, נערכו סיורי ניסיון ע"י כ 15 מתנדבים. בסוף 2011 אביב גרוס אלון החלה לעבוד על עיצוב הספר והספר ייצא לאור ב 2012.

התקיימו שני ערבי עיון על סדק. אחד בבאר שבע והשני בקיבוץ הגושרים בהם השתתפו כ 70 איש/ה. סדק הופיע והוזכר במספר כתבות בתקשורת ובכתב העת האקדמי National Identities.

פעילות ציבורית

איתן, שפרש מניהול זוכרות בתחילת השנה, ממשיך לעבוד בעמותה. תפקידו ליחצן את המסרים והפעילויות של זוכרות בשפה של הארגון ובאופנים משוכללים. זוכרות היא ארגון שמטרתו לשנות שיח, לייצר מרחב לדיונים על הנכבה בחברה האזרחית בישראל, שנעדרים ממנה כמעט לחלוטין, מכאן שהתפקיד העיקרי של הארגון הוא לנסח שפה חדשה שתאפשר דיון על הנכבה. לשם כך, זוכרות, מבקשת להוציא לאור טקסטים, דימויים, פעולות, תגובות, שייצרו את השפה הזו, הנעדרת. לכן, תפקיד היחצנות בזוכרות היא במובן של הוצאה החוצה הרבה יותר מאשר יחצנות במובן השגור של יחסי ציבור כפעילות שמבקשת לחשוף את הארגון במדיות שונות, ע"י עיתונאים ודומיהם, כמה שיותר.

כפי שמראה דו"ח זה, פעילות היחצנות של זוכרות, הינה רוחבית ונוגעת לכל הפעילויות של זוכרות. כמו כן, איתן מפעיל תשתיות שונות של הפצת וניסוח השפה של זוכרות: פייסבוק, בלוג באתר, כתיבת מאמרים, הפקת קטעי וידיאו מיוחדים, הנחיית עיתונאים שמקושרים עם הארגון. בנוסף לכך, איתן הפיק ב-2011 פרויקטים מיוחדים וממוקדים המשתלבים עם המטרות הנ"ל: מצעד זכויות האדם, פעילות מחאה על חוק הנכבה בערב העצמאות, מצעד זכויות האדם, איסוף עדויות מיהודים.

תקשורת

ב 2011 התפרסמו 43 כתבות על זוכרות. 35 בעברית, 6 באנגלית, ועוד שלוש בספרדית, ערבית וצרפתית. זוכרות הזכרה בשתי תכניות טלוויזיה. זוכרות יזמה השנה מספר פרסומים תקשורתיים: 12 פרסומים הופיעו על פרסום סדק 6 והתערוכה על שיבת הפליטים, התפרסמה כתבה על העבודה החינוכית של זוכרות בהארץ ביזמת זוכרות והתפרסמו שלוש מאמרי דעה ותגובות של משתתפים על הפעילויות החינוכיות. איתן ברונשטיין פרסם 8 פוסטים בבלוג "דה קולניזר" והתפרסמו 12 כתבות יחצ"ניות על זוכרות, שיבה, נכבה ועוד שנכתבו ע"י צוות זוכרות.

הפצה

זוכרות שולחת ניוזלטר אחת לשבוע עם עדכונים על הפעילויות של העמותה. אביב גרוס-אלון עיצבה את הניוזלטר שנשלח לרשימת התפוצה המונה בסוף שנת 2011 כ-2,500 איש/ה שביקשו לקבל עדכונים שוטפים. בממוצע פותחים את הניוזלטר 500 איש/ה (כ 20%). המספר גדול של אנשים פתחו את הניוזלטר שבו פורסם מכתב הפרידה של איתן ברונשטיין מהניהול בזוכרות (725 צפיות). בנוסף לניוזלטר, ב 2011 זוכרות התחילה לשלוח מידע על הפעילויות השונות גם לרשימות תפוצה ספציפיות: לעיתונאים, למתעניינים באמנות, לארגונים ולעמותות.

זוכרות המשיכה והרחיבה את פעילותה בפייסבוק השנה עם כניסתו של איתן לרכז את הפעילות הציבורית. הקבוצה בפייסבוק מנתה בסוף שנת 2011 - 600 חברות/ים (עלייה של 50% משנת 2010). בממוצע יש כ 20 פוסטים בחודש בקבוצה.

פעולה ישירה (אד הוק)

זוכרות קיימה בשנת 2011 שתי פעולות ישירות ברחובות ת"א. כמיטב המסורת בערב יום העצמאות יצאו פעילי זוכרות לרחובות העיר לפעולת מחאה "חוק הנכבה – בגרמנית זה נשמע רע יותר". פעולת המחאה קיבלה השראה מהפרויקט "מקומות של זיכרון" בברלין ובה ביקשו הפעילים להניע דיון במרחב הציבורי על הסכנה של חוקים אנטי דמוקרטיים וגזעניים. מסביב להמון חוגגים ומוזיקה, כ-20 פעילים לבושים בחולצות שחורות של "זוכרות את הנכבה" הציבו שלט בגרמנית ובעברית עם הכיתוב "אסור להתאבל ביום

הקמת המדינה" יחד עם תצלום של אבו ג'מאל, פליט מהכפר קבו, מחזיק במפתח ביתו. החיבור בין החוקים הגזעניים בגרמניה הנאצית לבין חוק הנכבה והחוקים הגזעניים העכשוויים בישראל זכה לתגובות ודיונים רבים ברחוב, לתגובות כועסות, כמו גם לתגובות של אהדה ותמיכה. ליה טרשנסקי צילמה וערכה וידאו על הפעולה שזכה ל-166 צפיות בעברית ו-1070 באנגלית.

פעולה אד הוק נוספת היתה במסגרת
מצעד זכויות האדם בתל אביב בו כ 40
פעילי זוכרות נשאו תצלומים בגודל
אדם של פליטים מהכפר ראס
אלאחמר, כדי להזכיר שזכות השיבה
היא אחת מזכויות האדם הבסיסיות.
התהלוכה שודרה באמצעות סקייפ
לפליטים בביירות, ארה"ב, בית לחם
וצרפת שגם כתבו לזוכרות:

לילה צפתה וכתבה מביירות:

זה כמעט חלום עבורי להשתתף עם ישראלים ופלסטינים ביחד שדורשים את יישום זכויות האדם שלנו, במיוחד זכות
השיבה. למרות שזו היתה השתתפות סמלית היא נתנה לי תקווה נוספת שיום אחד נהיה שם כתוצאה ממאבקנו
המשותף לצדק ולזכויות הפליטים. אני מבקשת להודות לכם על שאפשרתם לי ולפליטים אחרים מלבנון הזדמנות
להשתתף בפעילות זו. אני מאמינה שעבודה משותפת של פלסטינים ותנועות של יהודים מתקדמים היא תנאי הכרחי
לפתרון הקונפליקט שיהיה במדינה דמוקרטית אחת.

פיתוח ארגוני

ניהול

בעקבות תהליכי תכנון אסטרטגי שזוכרות עברה ב-2010, איתן ברונשטיין, מייסד זוכרות ומנהלה מאז הקמתה, סיים את תפקידו כמנהל בינואר 2011 ונורמה מוסי החליפה אותו. נורמה מוסי סיימה את תפקידה בעקבות מעבר ארה"ב וביוני 2011 נכנסה לתפקיד ליאת רוזנברג.

איתן ונורמה, שניהם ממייסדי הארגון. תודה והערכה רבה לפועלם ולתרומתם הרבה והמשמעותית לאורך השנים באה לידי ביטוי גם במכתבי התגובה והערכה הרבים שהתקבלו עם פרסום מכתבי הפרידה שלהם מתפקידם. אחת מהתגובות האלו היתה:

"איתן, עשית עבודה מדהימה, חלוצית וייחודית הן בהקמה של זוכרות והן בניווט כל השנים האלה".

ניהול כספי

זוכרות פועלת באופן שקוף, אחראי וקפדני בהיבטים הפיננסיים וממשיכה לפתח כלים נוספים המסייעים למעקב ולפיתוח ניהול פיננסי תקין.

הערכה

זוכרות מקיימת ומפתחת מנגנוני הערכה, בקרה ומדידה לצורך פיתוח הידע הארגוני, שכלולו ולמידה מתמדת. בנוסף, התקיים סמינר הערכה אינטסיבי בהשתתפות הצוות, הוועד וחברי עמותה נוספים. נדונו התכניות השונות של זוכרות והועלה שוב וביתר שאת הצורך לפנות בצורה אקטיבית יותר מבעבר לישראלים וכן לפתח תכנון אסטרטגי שנים הקרובות לזוכרות. תהליך שיחל ב-2012.

זלדה פדה וסמר ביידון ריכזו את התחום הזה בזוכרות. הארגונים שתרמו לזוכרות ב-2011 הם: ICCO-KerkinActie, MISEREOR, Broederlijk Delen, CCFD, Trocaire, HEKS-EPER, Oxfam GB, Oxfam Solidarity, Mennonite Central Committee, medico international, EVZ.. משתתפים רבים בפעילויות השונות תרמו לכיסוי הוצאותיהן.

גיוס משאבים

בשנת 2010 התנדבו בזוכרות עשרות א/נשים. מריה טסיארטה מתנדבת בתחום גיוס הכספים. צ'רלס קימן המשיך לתרגם במסירות טקסטים לאנגלית.

הצטרפו לצוות התרגומים של טקסטים וסרטים שונים:

אינס וויל רושנט, אכרם סלהב, אסף קידר, ברוריה הורביץ, מגדלנה גולדין, מירי ברק ועמי אשר. עזרו בהעלאת חומרים לאתר החדש: גלית אלוני, גל ברונשטיין, חביאר סבאח, דניאל רונן. דניאל גם התנדבה בארגון הספרייה במרכז המידע.

אספו וסייעו במחקר וכתיבה לחוברות:

וסאם עלי אלסאלח, לילה סרחאן, מיכאל יעקובסון, נטלי חאיכ, נע'ם עלי אלסאלח, רואן בשאראת, ושפיק בשאראת. צילמו בסטילס ובוידאו: אפי בן דוד, גלית אלוני, דניאל שוורץ, ליה טשרגסקי, מורן בריר, מייקל קנדי, מתי מילשטיין, פאדי כנעאן, וקמר ותד. זהר כפיר ערכה את הסרטון של אמנון נוימן. נעה שינדלינגר תמללה את ערבי העיון בתערוכה.

עשרות מתנדבים נוספים השתתפו בפעילויות שונות של זוכרות. יזמו וארגנו סיורים: צביה חורש, פאטמה סלאימה, עדנאן מחאמיד, יואב בר, קב' צעירי מעלול, מרים זינאתי, מוחמד כיאל.

סדק סיורים השתתפו 36 כותבות וצלמות וכ 15 עורכות-הולכות שבדקו את אמיתות הסיורים.

השמות של השותפים במערכת סדק: מיכאל יעקובסון, מיכל בר אור, לירון שוע, דן גולן, צילה זלט, יהב זוהר, נועם פרנקפורטר, ראמז עיד, מיכאלה כפיר, איתן ויתקון, דניאל שוורץ, אוהד מטלון, ניבה גרינצווייג, תמר אברהם, אפי בן-דוד, דוד שגיא, ריצ'ל ג'ונס, philip tuitou, Ryan Rodrick Beiler, נגה קדמן, אלישבע סמית, עמי אשר, רונן ציבלי, אורנה מרטון, נועה גז, אורנה מרטון, נורמה מוסי, איתן ברונשטיין, עמר אלע'בארי.